

ПАМ'ЯТНА ЗАПИСКА

до засідання кластеру 1 (макроекономічне співробітництво, управління державними фінансами: бюджетна політика, внутрішній контроль та зовнішній аудит, статистика, облік і аудит, боротьба із шахрайством)
Підкомітету з питань економіки та іншого галузевого співробітництва
Комітету асоціації між Україною та ЄС
8-9 жовтня 2015 р., м. Київ

МАКРОЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Економічна ситуація в Україні та перспективи її розвитку

Починаючи з квітня-травня 2015 року спостерігається певне покращення ключових індикаторів економічного розвитку. Покращення ситуації в усіх без виключення агрегованих видах економічної діяльності **було сформовано в умовах:**

- поступового пристосування економічних агентів до нових умов функціонування економіки та відповідно формування нових міжгалузевих зв'язків в економіці;
- відносної макроекономічної рівноваги (курсова та цінова стабільність);
- низької порівняльної бази квітня-серпня 2014 р. (коли у статистичних даних вже почали відображатися наслідки військових дій).

Проте, в економіці ще спостерігаються певні економічні **проблеми**, що обумовлені наступним:

- військовий конфлікт на Сході України;
- обмеження доступу до ринку РФ;
- низхідна цінова динаміка на ключових товарних ринках;
- низька платоспроможність населення в умовах скорочення реальної заробітної плати (*за січень-серпень 2015 падіння складає 23,2%*);
- фінансові ускладнення підприємств на фоні зростання собівартості виробництва (*фінансовий результат до оподаткування за I півріччя 2015 року становив «мінус» 232,6 млрд. грн. проти «мінус» 136 млрд. грн.*);
- негативні очікування економічних агентів та зменшення внутрішнього інвестиційного попиту.

За підсумком серпня 2015 року спостерігається уповільнення падіння промисловості. **Скорочення обсягу промислової продукції** у січні-серпні 2015 р. склало 18% проти скорочення на 19,5% у січні-липні 2015 року.

Покращенню річної динаміки виробництва сприяли як загальні фактори: макроекономічна стабілізація (відсутність цінових та курсових коливань); поступове відновлення/формування міжгалузевих зв'язків; так і специфічні фактори: зростання сировинної бази та збільшення попиту на окремі види продукції у харчовій промисловості; нарощування виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції в машинобудуванні.

Залишаються такі негативні фактори, як логістичні проблеми та не відновлення роботи окремих металургійних, коксівних, хімічних та добувних підприємств на Сході України через військові дії; низький внутрішній попит з боку населення; низька інвестиційна активність, в тому числі через недоступність фінансових ресурсів та високу закредитованість підприємств.

Сільськогосподарське виробництво у січні-серпні 2015 р. поглибило падіння до 5,8% (проти 3,5% у січні-липні 2015 р.), що в першу чергу пов'язано з **високою статистичною базою порівняння минулого року** (зростання на 6,3%), коли посушливі погодні умови у серпні 2015 р. призвели до необхідності розпочати досить ранній збір технічних культур.

Фактори, які впливали на розвиток сільського господарства:

- прями та непрямі негативні наслідки військових дій на Сході України (зупинка роботи тваринницьких підприємств та складні умови проведення польових робіт) *(у січні-липні 2015 р. скорочення обсягів сільськогосподарського виробництва у Донецькій обл. становило 29,9%, у Луганській обл. – 28%)*;
- збільшення затратності виробництва (основних складових собівартості - *кормової бази, електроенергії, паливно-мастільних матеріалів*) в умовах значного зниження купівельної спроможності населення;
- зменшення попиту з боку переробних підприємств харчової промисловості *(у січні-серпні 2015 р. виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів скоротилося на 12%)*.

У транспортному секторі продовжується **уповільнення падіння обсягів вантажних перевезень**: за підсумками 8 міс. 2015 р. скорочення обсягів перевезень вантажів уповільнилось до 16,2% (проти 19,1% у січні-липні 2015 р.), вантажообороту – до 12,2% (проти 15,5% у січні-липні 2015 р.).

Така ситуація у транспортній сфері обумовлена наступними факторами:

- покращенням виробничої активності підприємств та відновленням раніше втрачених міжгалузевих зв'язків на Сході України, що сприяє збільшенню попиту на вантажні транспортні перевезення залізничним, автомобільним та трубопровідним транспортом,
- позитивним впливом ефекту низької статистичної бази 2014 р.

Завдяки відносній стабілізації на валютному ринку, уповільненню цінової динаміки та поступовому відновленню міжгалузевих зв'язків на Сході України в **оптовому товарообороті** підприємств спостерігається **уповільнення падіння**, яке у січні-серпні 2015 р. склало 14,1% *(проти 17,1% у січні-липні 2015 р.)*.

Починаючи з квітня 2015 р. у **будівництві** спостерігається **покращення ситуації**. У січні-серпні 2015 р. **скорочення** обсягів будівельної продукції **уповільнилось** до 24,6% проти 25,9% у січні-липні 2015 р.

Покращення негативної кумулятивної динаміки було зумовлено **поліпшенням ситуації з фінансування будівельних робіт у комунальній сфері** та ефектом статистичної бази 2014 р.

Причинами падіння попиту на послуги будівельної сфери були:

- зростання збитковості підприємств та зниження доступності кредитів через їх високу вартість;
- низький рівень капітальних видатків зведеного бюджету порівняно із роками до початку військового протистояння на сході;
- значне скорочення реальних доходів населення на фоні зростання тарифів.

Показник ВВП за I півріччя 2015 р. продемонстрував призупинення зменшення – до 15,8% за I півріччя 2015 року порівняно із падінням на 17,2% у I кварталі 2015 р.

Після майже дворічного зростання споживчих цін, **у серпні 2015 р. спостерігалася дефляція на рівні 0,8%** (у розрахунку до липня 2015 р.).

Основними причинами дефляції були сезонні фактори, що спричинили зниження небазової інфляції на 1,7% (внесок до загального індексу склав «-» 0,89 в. п. (у липні зниження на 1,8%), що пов'язано з сезонним збільшенням пропозиції сільськогосподарської продукції нового врожаю на тлі низхідної цінової динаміки на світових товарних ринках та проходженням у квітні 2015 р. етапу найбільш високого підвищення адміністративно регульованих цін/тарифів.

У річному вимірі відбулось уповільнення інфляції до 52,8% у серпні 2015 р. проти 55,3% у липні 2015 р., що є відображенням стабілізації на споживчому ринку.

На валютному ринку після різкої девальвації гривні майже на 55 % у лютому 2015 р., **у березні-серпні 2015 р. відбулася ревальвація на 12 %.**

Офіційний курс гривні до дол. США на кінець серпня 2015 р. порівняно з липнем ревальвував на 2 % до 21,1854 грн./дол. США (з початку року грн. девальвувала на 34,4 %).

За січень-липень 2015 р. **експорт товарів** зменшився на 34,8%, **імпорт товарів** – на 37,8% порівняно з січнем-липнем 2014 р.

Чинниками формування від'ємної динаміки зовнішньої торгівлі були:

- падіння цін на світових ринках на експортну продукцію (у січні-липні 2015 р. проти січня-липня 2014 р. ціни на пшеницю на світовому ринку скоротились на 26,9%, кукурудзу – на 17%, чорні метали – на 16,3%, карбамід – на 9,6%);
- призупинення виробництва окремих підприємств, зокрема через пошкодження основних фондів та руйнування транспортної інфраструктури на Сході України;
- посилення протекціоністської політики РФ щодо українського експорту;
- погіршення фінансового стану вітчизняних підприємств та зростання собівартості вітчизняної продукції;
- зниження купівельної спроможності населення та відповідно внутрішнього споживчого попиту;
- девальвація національної валюти (середньорічний обмінний курс гривні до долара за 7 місяців девальвував у 2,1 рази);
- дія додаткового імпортного збору.

Хоча падіння як експортних, так і імпортних операцій скоротилося більше, ніж на третину (**імпорт товарів та послуг** у січні-серпні 2015 р. проти січня-серпня 2014 р. зменшився на 33,9 % (товарів – на 36,4%), **експорт товарів та послуг** – 31,6% (товарів – на 34,6%)), у січні-серпні 2015 р. було **зафіксовано покращення сальдо рахунку поточних операцій** на рівні «-» 133 млн. дол. США проти «-» 2 346 млн. дол. США у січні-серпні 2014 р. та **покращення балансу товарів та послуг** – «-» 466 млн. дол. США проти «-» 2 234 млн. дол. США у січні-серпні 2014 р.

Проте, з'явилися ознаки пристосування бізнесу до нових умов господарювання, що дає підстави розраховувати на поживлення економічної діяльності з подальшим відновленням економічного зростання.

Відповідно до Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2016-2019 рр. у 2015 р очікується:

- зниження реального ВВП на 8,9%;
- зменшення обсягів промислового виробництва – на 11%;
- валова продукція сільського господарства зменшиться на 5,7%;
- споживчі ціни зростуть на 45,8% (грудень до грудня попереднього року);
- ціни виробників збільшаться на 32,2% (грудень до грудня попереднього року);
- експорт товарів та послуг зменшиться на 23%, імпорт – на 26,9%.

Прогнозні розрахунки на 2016-2019 роки враховують складну поточну ситуацію, ряд припущень щодо зовнішньої кон'юнктури та внутрішніх умов розвитку економіки. Відповідно до прогнозів “дна падіння” українська економіка досягне у 2015 році. У 2016 році прогнозується відновлення економічного зростання.

Прогноз на 2016-2019 роки розроблено за 2 сценаріями.

- **Сценарій 1** (оптимістичний) передбачає **зростання ВВП на 2 %, номінальний ВВП – 2 262 млрд. грн., інфляція – 12 %** (грудень до грудня).

Макропараметри узгоджені з МВФ і передбачають успішну реалізацію економічної програми Уряду за підтримки міжнародних партнерів. Основні фактори росту – інвестиційний попит та експорт. Рушії відновлення – збереження макростабільності, отримання міжнародної допомоги на інфраструктурні проекти та відбудову постраждалих територій. Активізація експорту – за рахунок девальваційних переваг, відкриття ринків, наближення законодавства до норм ЄС. Прогнозується зростання виробництва в інвестсекторах та в експортоорієнтованих видах економічної діяльності внаслідок повернення на традиційні зовнішні ринки та виходу на нові.

- **Сценарій 2** (песимістичний) передбачає **падіння ВВП на 0,3 %; номінальний ВВП – 2 245,7 млрд. грн., інфляція – 14,7 %.**

Оскільки реформи реалізуються в умовах суттєвих викликів, то відновлення зростання може зайняти більше часу та виявитися менш вираженим.

Прогноз на середньострокову перспективу представляє консервативні орієнтири, відповідно до яких за **Сценарієм 1 ВВП зростатиме в середньому протягом 2017–2019 років на 3,8 % щороку, за сценарієм 2 – на 2,3 %.**

Стан державних фінансів та останні зміни у сфері податкової і бюджетної політики України

28 грудня 2014 р. прийнято **Закон (№ 71-VIII)**, яким внесено зміни до Податкового кодексу та деяких законів щодо податкової реформи, що дозволило:

- скоротити кількість податків і зборів – з 22 до 11 (скасовано - 3, а 13 подібних трансформовано у 5);
- запроваджено мораторій на 2 роки на перевірки малого бізнесу (з обсягом доходу до 20 млн. грн. в рік);
- запроваджено систему електронного адміністрування.

3 метою приведення законодавства у відповідність до Настанов ОЕСР та вдосконалення норм в частині запобігання ухиленням від оподаткування при здійсненні господарських операцій з пов'язаними особами – нерезидентами **28 грудня 2014 р. також прийнято Закон (№ 72-VIII)**, яким:

- запроваджено принцип “витягнутої руки”, що є основним стандартом для трансфертного ціноутворення;
- удосконалено поняття “пов'язаних осіб” та “господарських операцій”;
- контрольованими визнано господарські операції з продажу товарів через комісіонерів – нерезидентів та операції за участю одного або декількох непов'язаних посередників, якщо така операція підлягала б контролю без участі активів таких посередників.

Для удосконалення існуючої системи державного регулювання трансфертного ціноутворення, усунення суперечностей та конкретизації окремих норми з урахуванням міжнародного досвіду та оптимального поєднання фіскальної та регулюючої функції оподаткування, що сприятиме зростанню ділової активності в Україні.

3 метою зростання ділової активності Законом від 15 липня 2015 р. № 609-VIII удосконалено існуючу систему державного регулювання трансфертного ціноутворення, а також усунено суперечності та конкретизовано окремі норми для поєднання фіскальної та регулюючої функції оподаткування, зокрема Законом:

- збільшено порогові показники для визнання операції контрольованою;
- вдосконалено критерії при формуванні переліку держав (територій), операції з якими визнаються контрольованими з метою трансфертного ціноутворення;
- збільшено штраф за неподання (несвоєчасного подання) звіту про контрольовані операції, та зменшено розмір штрафу за всі не задекларовані контрольовані операції;
- скорочено підстави для проведення перевірок контрольованих операцій.

Законом від 16 липня 2015 р. № 643-VIII удосконалено систему електронного адміністрування ПДВ для забезпечення її ефективного функціонування на постійній основі, зокрема:

- сільськогосподарським товаровиробникам, які застосовують спецрежим ПДВ, автоматично відкриваються додаткові електронні рахунки для зарахування сум

ПДВ від сільськогосподарської діяльності (*кошти автоматично в день їх зарахування на електронний рахунок с/г підприємством перераховуються на спеціальні рахунки с/г товаровиробників*);

- постачальникам комунальних послуг населенню **зараховуються суми субвенцій з бюджету**, які збільшують суму для реєстрації в ЄРПП накладних;
- **заборонено накладення арешту на кошти**, які знаходяться на електронних рахунках платників, що дозволило Казначейству списати розблоковані кошти в бюджет для погашення зобов'язань платників з ПДВ;
- **платники податку можуть отримувати від ДФС витяги про рух коштів на їхніх електронних рахунках та сумах ПДВ**, перерахованих в бюджет. Такі витяги є підставою для відображення сум ПДВ в бухгалтерському обліку.

Міністерством фінансів розробляється проект податкової реформи, метою якої є побудова простої, прозорої, справедливої податкової системи, що стимулює інвестиції, створює умови для сталого розвитку економіки з забезпеченням потреб Державного та місцевих бюджетів на виконання пріоритетних видатків. Завданням реформи є зменшення податкового навантаження на громадян та бізнес.

Триває робота щодо нормативно-правового забезпечення впровадження середньострокового бюджетного планування, зокрема у 2015 р.:

- **розроблено проект закону про внесення змін до Бюджетного кодексу** щодо правил внесення змін до бюджету, який готується для розгляду Урядом. Закон дозволить зменшити кількість внесення змін до бюджету протягом року та забезпечити стабільність і передбачуваність річного бюджету;
- **внесено зміни до Загальних вимог до результативних показників бюджетних програм та Інструкції з підготовки бюджетних запитів (накази Мінфіну)**, які змінили підходи до формування бюджетних документів, зокрема:
 - бюджетний запит кожного головного розпорядника містить його стратегічні цілі та результати діяльності на середньостроковий період, визначені відповідно до державних пріоритетів,
 - результативні показники бюджетних програм (бюджетний запит та паспорт бюджетної програми) чітко підпорядковані стратегічним цілям головного розпорядника та висвітлюють ефективність надання державних послуг.

Бюджетні запити на 2016-2018 роки для підготовки проекту держбюджету на 2016 рік сформовані з урахуванням оновлених вимог.

У грудні 2014 р. внесено зміни до Бюджетного кодексу, спрямовані на побудову нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів та нових підходів у відносинах державного бюджету з місцевими бюджетами, зокрема:

- на законодавчому рівні визначено чіткі бюджетні права та рівень відповідальності центрального уряду і місцевого самоврядування;
- збільшено мотивацію до нарощування дохідної бази місцевих бюджетів, що сприятиме комплексному вирішенню питань розвитку територіальних громад.

Місія МВФ з питань децентралізації позитивно оцінила внесені зміни до Бюджетного кодексу та напрямки реформи міжбюджетних відносин.

Головні напрямки змін до Бюджетного кодексу полягають в наступному:

1. Розширено права місцевих органів влади та надано їм повну бюджетну самостійність, зокрема:

- місцеві органи влади мають право самостійно, не чекаючи затвердження державного бюджету, формувати та затверджувати місцеві бюджети (*кінцевий термін затвердження бюджетів – 25 грудня року, що передує плановому*);
- спрощено процедуру надання місцевих гарантій та здійснення запозичень від МФО шляхом запровадження принципу «мовчазної згоди» (*у разі неотримання висновку Мінфіну протягом місяця з дня подання заявки*);
- надано право здійснювати місцеві зовнішні запозичення усім міським радам міст обласного значення (*раніше такі запозичення могли здійснювати лише міські ради міст з чисельністю населення понад 300 000 жителів*);
- місцевим органам влади надано право самостійно вибирати установи (*в органах Казначейства чи установах банків державного сектору*) з обслуговування коштів бюджету розвитку місцевих бюджетів та власних надходжень бюджетних установ;
- місцеві органи влади самостійно визначають обсяги надходжень до місцевих бюджетів на основі закріплених стабільних дохідних джерел (*раніше Мінфін визначав і доводив до місцевих бюджетів індикативні показники по доходах*);
- запроваджено формування єдиного кошика доходів загального фонду (*без поділу на I та II кошики*) та розширення джерел його формування;
- визначено механізм розрахунку базової та реверсної дотації (*обсяги дотацій можуть бути визначені місцевими органами влади самостійно, оскільки в основі їх розрахунку є показники офіційної казначейської звітності*).

2. Розширено джерела наповнення місцевих бюджетів, зокрема за рахунок:

- передачі доходів з державного бюджету (*100% плати за надання адміністративних послуг, 100% державного мита, 10% податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки*);
- запровадження акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів (*пиво, алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти*) за ставкою 5 % вартості реалізованого товару;
- розширення бази оподаткування податку на нерухомість (*шляхом включення до оподаткування цим податком комерційного (нежитлового) майна та автомобілів з великим об'ємом двигуна*);
- збільшення нормативу зарахування до місцевих бюджетів екологічного податку (*з 35% до 80%*).

За підсумками січня-серпня 2015 р. до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 62,9 млрд. грн., приріст надходжень проти січня – серпня 2014 р. складає 39,1% або 17,7 млрд. грн. У 14 регіонах з 25 темп росту надходжень вище середнього по країні (забезпечено приріст надходжень по всіх податках).

Місцеві органи влади отримали додатковий ресурс на виконання функцій держави (місцеві бюджети також отримують базову дотацію для підвищення фіскальної спроможності їх бюджетів), а також у майбутньому матимуть у значний ресурс на фінансування самоврядних повноважень.

3. Запроваджено новий механізм бюджетного регулювання та вирівнювання – горизонтальне вирівнювання податкоспроможності бюджету

Система вирівнювання податкоспроможності є більш прогресивною ніж система балансування (була раніше) та має на меті сприяти зацікавленості місцевих органів влади до залучення додаткових надходжень та розширення наявної бази оподаткування. Вирівнювання здійснюється лише за двома податками:

- податком на прибуток підприємств приватного сектору економіки (10%) – по обласних бюджетах;
- податком на доходи фізичних осіб – по бюджетах міст, районних та обласних бюджетах.

Решта платежів залишаються у розпорядженні місцевих органів влади.

4. Запроваджено нову трансферну політику та посилення відповідальності профільних міністерств за реалізацію державної політики у відповідних галузях

Держава взяла на себе повну відповідальність щодо:

- надання освітніх послуг загальноосвітніми навчальними закладами,
- підготовки робітничих кадрів професійно-технічними закладами,
- забезпечення медичного обслуговування населення,
- фінансування державних програм соціального захисту окремих категорій громадян.

Місцевим бюджетам надаватимуться нові види трансфертів, зокрема: освітня субвенція; субвенція на підготовку робітничих кадрів; та медична субвенція.

Зміна механізму фінансування видатків на освіту та охорону здоров'я викликана негативними тенденціями стану розвитку цих галузей. Разом з тим, за надання медичних та освітніх послуг, їх якість разом з місцевими органами влади нести будуть солідарну відповідальність також профільні міністерства, які відповідальні за реалізацію державної політики у відповідній галузі *(зокрема, в частині підготовки нормативно-правових актів, що регламентують застосування галузевих нормативів при здійсненні видатків місцевих бюджетів, щодо мережі бюджетних установ, штатних нормативів, робочого навантаження, педагогічного навантаження, нормативів витрат бюджетних установ, тощо).*

5. Передбачено норми, які сприятимуть переходу від триступеневої до двоступеневої бюджетної системи та формуванню самодостатніх територіальних громад

Громади, які будуть об'єднуватися відповідно до критеріїв, визначених Законом України “Про добровільне об'єднання територіальних громад”, матимуть:

- такі ж повноваження, як і міста обласного значення;
- прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом.

Такі заходи сприятимуть формуванню самодостатніх територіальних громад, які будуть спроможні забезпечувати надання якісних послуг населенню.

В Україні активно проходить процес об'єднання громад і на сьогодні:

- Урядом схвалено Перспективні плани формування територій громад 16 областей;
- прийнято рішення про створення об'єднаних територіальних громад та призначено перші вибори на 25 жовтня 2015 р. у 163 новоутворених громадах.

22 вересня 2015 р. Уряд своїм рішенням схвалив основні умови пропозиції обміну (зміни умов) щодо розміщення нових облігацій і державних деривативів, що дозволить юридично провести процес реструктуризації боргу.

Результати реструктуризації за всіма серіями боргових цінних паперів, як очікується, будуть відомі впродовж жовтня або на початку листопада 2015 р. Завершення процесу реструктуризації боргу очікується до 1 грудня 2015 р.

Зацікавлені утримувачі облігацій мають до 12 жовтня 2015 р. подати заяви щодо участі у зборах держателів, предметом розгляду яких буде пропозиція обміну. Очікується, що такі збори мають відбутися 14 жовтня 2015 р. Україна залишає за собою право продовжити термін прийняття таких заяв, перенести збори на більш пізню дату та/або скликати додаткові збори.

За умови, якщо 14 жовтня 2015 р. пропозиція обміну буде схвалена на зборах достатньою кількістю голосів кредиторів, обмін старих облігацій на нові облігації та державні деривативи має відбутися до 27 жовтня 2015 р.

З метою завершення реструктуризації державного та гарантованого державою боргу Уряд тимчасово зупиняє виплати за деякими державними та гарантованими державою запозиченнями (основна сума боргу та відсоткові платежі). Таке тимчасове зупинення платежів є технічним заходом.

Тимчасове зупинення платежів розповсюджується на 9 з 14 серій ОЗДП та гарантованих державою єврооблігацій ДП «Фінінпро», що входять до периметру реструктуризації, включаючи єврооблігації з погашенням у вересні та жовтні 2015 р.

Тимчасове зупинення платежів не включає будь-які ОЗДП та гарантовані державою єврооблігації ДП «Фінінпро», які не передбачають здійснення будь-яких виплат у період з 23 вересня до 1 грудня 2015 р.

Потенційне зниження суверенних рейтингів України від таких дій не матиме значного впливу на процес реструктуризації боргу. Після юридичного завершення процесу реструктуризації очікується перегляд та підвищення суверенного рейтингу з боку міжнародних рейтингових агенцій.

Економічна допомога ЄС Україні

I. Макрофінансова допомога ЄС

Відповідно до Меморандуму про взаєморозуміння між Україною як позичальником та ЄС як кредитором і Кредитної угоди між Україною як позичальником, НБУ як Фінансовим агентом позичальника та ЄС як кредитором щодо надання Україні макрофінансової допомоги ЄС у сумі до 1,8 млрд. євро, у липні 2015 р. Україна отримала перший транш цієї допомоги у сумі 600 млн. євро.

Це вже третя програма макрофінансової допомоги ЄС Україні, зокрема:

- У 2013 р. було укладено Меморандум про взаєморозуміння між Україною та ЄС і Кредитну угоду між Україною як Позичальником, НБУ як Агентом позичальника та ЄС як Кредитором щодо надання Україні макрофінансової допомоги ЄС у сумі до **610 млн. євро (100 + 260 + 250 млн. євро)**;
- у 2014 р. було укладено Меморандум про взаєморозуміння між Україною та ЄС і Кредитну угоду між Україною як Позичальником, НБУ як Агентом Позичальника та ЄС як Кредитором щодо отримання Україною макрофінансової допомоги ЄС у сумі до **1 млрд. євро (500 + 500 млн. євро)**.

Україною було отримано усі заплановані кошти в рамках першої та другої програм: **1,360 млрд. євро у 2014 р. та 250 млн. євро у 2015 р.** Кошти зараховувались на рахунок у НБУ і використовувалися для зменшення зовнішнього фінансового тиску на Україну, поліпшення її платіжного балансу та забезпечення бюджетних потреб, а також підсилення її позиції за валютними резервами.

II та III транші макрофінансової допомоги (по 600 млн. євро кожен) – очікуються у IV кварталі 2015 р. та у I кварталі 2016 р. за результатами оцінки виконання Україною заходів з впровадження структурних реформ.

Положеннями згаданого Меморандуму про взаєморозуміння передбачено, що перед прийняттям рішень щодо можливості виплати II та III траншів, Європейською Комісією спільно з Українською Стороною має бути проведено оцінку виконання відповідних умов структурних реформ.

Отримання II траншу передбачає необхідність виконання Україною 15 умов структурної політики, отримання третього траншу – виконання 21 умови. Реалізація зазначених умов триває.

II. Секторальна бюджетна підтримка

Протягом 2008 – 2014 рр. між Україною та ЄС укладено **8 Угод про фінансування програм секторальної бюджетної підтримки у сферах:** енергетики (Етап I та Етап II); енергоефективності; усунення технічних бар'єрів у торгівлі; екології; транспорту; управлінням кордоном; регіональної політики. **Загальний бюджет програм становить 444 млн. євро.**

Починаючи з 2008 року Урядом отримано **226,63 млн. євро** коштів секторальної бюджетної підтримки (у 2015 р. отримано **8,55 млн. євро**). **Триває робота для отримання інших коштів.**

III. Контракт для України з розбудови держави

13 травня 2014 р. підписано Угоду про фінансування Контракту для України з розбудови держави, яка передбачає на безоплатній та безповоротній основі фінансування Державного бюджету у сумі **355 млн. євро** на підтримку реформ.

17 червня 2014 р. надійшли **250 млн. євро**, які було зараховано до загального фонду Державного бюджету України.

З метою отримання 105 млн. євро органами влади ведеться робота щодо виконання необхідних індикаторів 8 компонентів Контракту для України з розбудови держави.

СПІВРОБІТНИЦТВО У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ

Стабільність фінансової ситуації в Україні: депозитні тенденції, якість активів та достатність капіталу, реорганізовані та реструктуровані банки

Упродовж 2014-2015 рр. банківська система України зазнає суттєвого впливу негативних чинників, головними серед яких є падіння основних макроекономічних показників, домінуючі девальваційні та інфляційні процеси, анексія АР Крим та ескалація військового конфлікту на сході країни.

Значними викликами для банківської системи залишаються суттєве звуження ресурсної бази, сповільнення кредитної активності та погіршення якості кредитних портфелів, високий рівень доларизації, низька капіталізація та збиткова діяльність.

Стабілізаційні тренди у банківському секторі формуються за рахунок очищення банківського сектору шляхом виведення з ринку неплатоспроможних банків, стабілізації на валютному ринку у другому кварталі 2015 р., поступовому поліпшенні інфляційної динаміки.

Упродовж I кварталу 2015 р. внаслідок панічних настроїв населення на тлі девальвації гривні спостерігалися значні відпливи коштів фізичних осіб з банківської системи. Починаючи з II кварталу 2015 р. ця тенденція поступово сповільнюється, натомість спостерігається тренд повернення депозитів у національній валюті у банківську систему. Зокрема, за січень-березень 2015 р. депозити населення у національній валюті на рахунках діючих банків зменшилися на 10 млрд. грн. (на 6%), а за квітень-вересень – зросли майже на 16 млрд. грн. (на 11%). Обсяг депозитів юридичних осіб на рахунках діючих банків з початку 2015 р. збільшився на 41 млрд. грн. (на 29%) (станом на 30.09.2015).

Внаслідок суттєвого погіршення фінансового стану позичальників, рівень негативно класифікованої заборгованості за кредитними операціями за січень-серпень зріс з 18% до 24% кредитної заборгованості. Проте, в останні місяці спостерігається уповільнення темпів зростання цього показника.

У результаті збільшення проблемної заборгованості протягом 2015 р. банки були вимушені нарощувати обсяги резервів на відшкодування можливих втрат – за вісім місяців 2015 р. обсяг резервів за негативно класифікованою кредитною заборгованістю збільшився на 75 млрд. грн. (на 56%) до 208 млрд. грн.

Збільшення обсягу резервів призвело до формування негативного фінансового результату діяльності банків (станом на 01.09.2015 – «мінус» 46,1 млрд. грн.), що у свою чергу обумовило зменшення регулятивного капіталу цих банків (на 39 млрд. грн., або на 23% до 133 млрд. грн.) та відповідне зниження нормативу Н2 – з 17,84% до 12,99%. Водночас статутний капітал діючих банків за січень-вересень 2015 року збільшився на 48 млрд. грн. (на 33%) до 192 млрд. грн.

Українська Сторона сподівається на підтримку у розробці та вдосконаленні української системи гарантування вкладів фізичних осіб та приведення законодавства України з зазначеного питання у відповідність до законодавства ЄС, зокрема завершення імплементації Директиви 2014/49/ЄС Європейського

Парламенту і Ради від 16 квітня 2014 р. про схеми гарантування депозитів та Директиви 2014/59/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 15 травня 2014 р., яка встановлює рамкові положення щодо врегулювання неплатоспроможності кредитних установ та інвестиційних компаній, у строк до 2018 року.

Інформація щодо стрес-тестів банківського сектору в Україні

Стрес-тестування відбувається у рамках методології стрес-тестування, розробленої НБУ та погодженої з МВФ та Світовим банком. Майже завершено стрес-тестування 10 банків, триває стрес-тестування наступних 10 банків. Сумарно ці 20 банків контролюють близько 85% активів банківського сектору. Завершення робіт очікується на до кінця жовтня 2015 р.

Впровадження стратегії реформування фінансового сектору та внутрішня реорганізація НБУ

Розроблено та схвалено Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року (Комплексна програма). Створенням Комплексної програми займалася цільова команда з представників Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та представниками експертного середовища.

У рамках виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС 2 жовтня 2015 р. текст Комплексної програми англійською мовою надіслано Європейській Комісії для розгляду.

Метою Комплексної програми є забезпечення умов ефективного функціонування та розвитку фінсектору на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентного середовища відповідно до стандартів ЄС.

Заходи Комплексної програми здійснюватимуться за 3 ключовими напрямками: 1) забезпечення фінансової стабільності; 2) розбудова інституційної спроможності регуляторів фінансового сектору; 3) захист прав споживачів та інвесторів фінансового сектору.

Реалізація Комплексної програми буде відбуватися відповідно до стандартів проектного управління в 3 етапи: 1 – очищення фінансового сектору; 2 – закладення фундаменту для стабільного розвитку фінансового сектору; 3 – сталий розвиток фінансового сектору направлений на розвиток ринків капіталу, зростання активів усього фінансового сектору, нарощення внутрішніх та зовнішніх інвестицій.

У контексті реалізації Комплексної програми внесено зміни до законодавства України щодо фінансового сектору, зокрема щодо:

- запобігання негативному впливу на стабільність банківської системи (Закон № 1586 від 4 липня 2014 р.);
- визначення особливостей корпоративного управління в банках (Закон № 1587 від 4 липня 2014 р.);
- посилення внутрішнього фінансового моніторингу фінансових установ (Закон № 1702 від 14 жовтня 2014 р.);

- розкриття інформації на ринку фінансових послуг (*Закон № 123 від 15 січня 2015 р.*);
- затвердження заходів, спрямованих на сприяння капіталізації та реструктуризації банків (*Закон № 78 від 28 грудня 2014 р.*);
- посилення відповідальності пов'язаних із банком осіб (*Закон № 218 від 2 березня 2015 р.*);
- захисту прав інвесторів (*Закон № 289 від 7 квітня 2015 р.*);
- змін до Податкового кодексу стосовно оподаткування операцій з прощення боргу (*Закон № 321 від 9 квітня 2015 р.*);
- заборони дострокового зняття строкових депозитів (*Закон № 424 від 14 травня 2015 р.*);
- розбудови інституційної спроможності НБУ (*Закони № 541 та № 542 від 18 червня 2015 р.*);
- удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку (*Закон № 629 від 16 липня 2015 р.*).

Наступні найближчі кроки з реалізації реформи направлені на:

- дотримання макроекономічної та фінансової стабільності;
- подальше очищення фінансового сектору (*завершення очищення банківського сектору, продовження очистки фондового ринку та ринку страхових компаній та небанківських фінансових установ*);
- відновлення довіри до фінансового сектору, прийняття законів щодо захисту прав кредиторів, захисту прав споживачів фінансових послуг;
- забезпечення законодавчих інструментів для покращення нагляду за небанківським сектором шляхом прийняття законів щодо інституційної спроможності НКЦПФР, скасування мораторію на проведення НКЦПФР перевірок учасників фондового ринку, розподілу та передаванням функцій Нацкомфінпослуг до НБУ та НКЦПФР;
- забезпечення органічного розвитку фінансового ринку і прийняття законів про деривативи, про корпоративні облігації;
- закладення фундаменту для зміцнення довгострокового інвестиційного ресурсу фінансового ринку шляхом прийняття Закону щодо запровадження другого рівня накопичувального пенсійного забезпечення.

З метою посилення інституціональної спроможності НБУ та як один з напрямів реалізації Комплексної програми виконується трансформація НБУ:

- впроваджено нову організаційну структуру НБУ, яка сфокусована на 6 основних функціональних групах, ієрархічність скорочено до 4х рівнів;
- реформовано склад Правління НБУ (*з 11 до 6 осіб*) та налагоджено систему роботи комітетів при НБУ (*створені комітети: монетарної політики; фінансової стабільності; аудиту; кредитний; з управління активами та*

пасивами; бюджетній; з конкурсних торгів; на завершальному етапі створення комітетів з – нагляду; управління змінами; операційних ризиків);

- реалізовується модель централізації функцій та реформування територіальних управлінь НБУ;
- 5 не ключових функцій реорганізовано та/або виведено за межі НБУ;
- розпочато впровадження міжнародних стандартів проектного управління та системи розвитку компетенції та управління персоналом в НБУ;
- штат співробітників НБУ зменшений на 40% (понад 4500 штатних одиниць) з початку 2014 р.

У межах трансформації НБУ до кінця 2015 р. планується:

- посилення ключових функцій та процесів нагляду за фінансовими установами;
- завершення виводу, аутсорсингу або/та реорганізації більшості не ключових функцій НБУ;
- удосконалення внутрішніх процесів, наприклад: кредитний, кошторисний, контроль за витратами, закупівлі, побудови нової системи звітності, тощо;
- удосконалення внутрішнього електронного документообігу;
- завершення переходу на єдиний баланс;
- впровадження системи управління безперервності діяльності та процесного управління;
- зменшення штату НБУ ще на більш ніж 2000 співробітників.

Зміни у регулюванні фінансового сектору в Україні

Україною здійснюються заходи, покладені в основу програми реформ у фінансовому секторі, узгодженої з МВФ, Світовим банком, ЄС, ЕБРР, іншими міжнародними донорами, та спрямовані на підтримання стабільності та належного функціонування вітчизняної банківської системи, підвищення її спроможності протистояти існуючим викликам.

28 грудня 2014 р прийнято Закон (№ 78), яким передбачено запровадження спрощеної процедури капіталізації та реорганізації банків, а також визначено особливості капіталізації банків за участю держави.

Відповідно до заходів, передбачених Меморандумом про економічну та фінансову політику в рамках програми МВФ з розширеного фінансування (EFF), здійснюється оновлення діагностичного обстеження 20 найбільших банків з метою визначення додаткових збитків, пов'язаних з конфліктом на сході і погіршенням економічних перспектив до кінця 2017 р.

За результатами діагностичного обстеження банки, в яких виявлено недостатній рівень капіталу (коефіцієнт адекватності регулятивного капіталу нижче 10%), зобов'язані здійснити поетапне збільшення капіталу для досягнення нормативного значення адекватності регулятивного капіталу до кінця 2018 р.

Розпочато реалізацію проекту технічної допомоги ЄС у фінансовому секторі, одним з компонентів якого є впровадження Опори 2 Базеля 2, результатом якого має стати розробка регуляторних актів для впровадження процесів ICAAP та SREP.

З метою посилення відповідальності пов'язаних з банком осіб у березні 2015 р. прийнято Закон, яким зокрема:

- розширено перелік пов'язаних із банком осіб;
- передбачено право НБУ визнавати осіб пов'язаними з банком за наявності визначених ознак;
- підвищено відповідальність пов'язаних із банком осіб, включаючи запровадження кримінальної відповідальності, за вчинення дій, що призвели до проблемності чи неплатоспроможності банку.

У рамках імплементації цих законодавчих норм Правлінням НБУ прийнято нормативно-правові акти в частині посилення вимог до операцій банку з пов'язаними особами, форми та строків подання банками переліку пов'язаних осіб до НБУ, а також визначення переліку ознак, на підставі яких НБУ може визначити фізичних або юридичних осіб такими, що пов'язані з банком. Також затверджено нові вимоги до розкриття структури власності банків та вдосконалено підходи до погодження НБУ набуття юридичними та фізичними особами істотної участі в банку, ділової репутації та фінансового стану цих осіб.

Відповідно до заходів, передбачених Меморандумом про економічну та фінансову політику в рамках програми EFF, за участі провідних аудиторських фірм здійснюється комплексний аналіз звітності та перевірка активних операцій 20 найбільших банків з пов'язаними особами. З цією метою Правлінням НБУ затверджено низку відповідних документів, включаючи технічне завдання для перевірки активних операцій банку з пов'язаними з банком особами, форми відповідного звіту, а також вимоги до плану заходів банку щодо приведення його діяльності у відповідність до вимог законодавства щодо операцій з пов'язаними з банком особами.

29 грудня 2014 р. Правлінням НБУ затверджено Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України, яким встановлено обов'язкові мінімальні вимоги щодо організації внутрішнього контролю в банках. У продовження розроблені проекти Положення про організацію систем управління ризиками в банках України та нової редакції Положення про організації внутрішнього контролю в банках. **Очікується їх схвалення.**

З метою сприяння зменшенню обсягу проблемної заборгованості в банках за технічної допомоги з боку МФО НБУ спільно з Мінфіном, ФГВФО і банками проводиться робота з підготовки змін до законодавства в частині запровадження підходу до позасудової реструктуризації кредитів ("Київський підхід"). Зокрема вже розроблено проект Закону "Про фінансову реструктуризацію" (визначає механізм для проведення фінансової реструктуризації) та проект Закону "Про внесення змін до Податкового Кодексу України" (визначає податкові стимули в рамках Київського підходу).

З урахуванням загальноприйнятої банківської практики і міжнародного досвіду у сфері реструктуризації проблемних кредитів Національним банком схвалено Методичні рекомендації щодо роботи банків з боржниками – фізичними особами, у яких виникли/можуть виникнути фінансові труднощі.

З метою імплементації положень Директиви 2009/138/ЄС та Директиви 2002/92/ЄС розроблено до подано до Парламенту України проект Закону «Про страхування». Законопроект спрямований на:

- вдосконалення моніторингу діяльності страховиків та посилення контролю за дотриманням страховиками вимог щодо забезпечення платоспроможності, фінансової стійкості, державного регулювання у сфері страхового посередництва;
- запровадження європейських стандартів щодо класифікації ризиків у страхуванні;
- удосконалення порядку ліцензування страховиків;
- підвищення вимог до рівня капіталізації страховиків, зокрема до розміру регулятивного капіталу;
- запровадження міжнародних норм пруденційного нагляду;
- підвищення рівня захисту споживачів страхових послуг.

Також, з метою реформування сфери обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів та імплементації положень Директиви 2009/103/ЄС **Нацкомфінпослуг здійснюється розробка проекту Закону «Про внесення змін до Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів».** Також Нацкомфінпослуг з метою імплементації положень Директиви 2003/41/ЄС здійснює підготовку проекту Закону «Про внесення змін до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення».

СПІВРОБІТНИЦТВО В ІНШИХ СЕКТОРАХ

Зовнішній аудит та внутрішній контроль

Зовнішній аудит: новий закон і його ступінь відповідності стандартам Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю (INTOSAI); стратегія та ініціативи для реалізації нових правових положень; регулювання професії аудитора

З метою імплементації положень Директиви ЄС від 17 травня 2006 р. № 2006/43/ЄС про обов'язковий аудит річної звітності та консолідованої звітності Мінфіном розроблено проект Закону "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність" (наразі триває погодження законопроекту з органами влади).

Ведеться робота щодо імплементації стандартів INTOSAI GOV 9100-9199 щодо загальної основи (вимоги та цілі) для систем внутрішнього контролю, у т.ч. вимог щодо звітування про ефективність роботи внутрішнього контролю та його оцінки, забезпечення основи для підзвітності в урядуванні, управлінні ризиками в установі, принципів незалежності внутрішнього аудитора, принципів кооперації та координації між зовнішнім та внутрішнім аудиторами у публічному секторі.

19 вересня 2013 р. прийнято Закон «Про внесення змін до статті 98 Конституції України (щодо повноважень Рахункової палати)», яким розширено повноваження Рахункової палати в частині здійснення контролю за надходженням коштів до Державного бюджету, а також встановлено, що організація, повноваження і порядок діяльності Рахункової палати визначаються законом.

2 липня 2015 р. прийнято нову редакцію Закону «Про Рахункову палату», яка частково враховує загальновизнані міжнародні стандарти зовнішнього аудиту державних фінансів, зокрема, положення Лімської декларації керівних принципів аудиту державних фінансів та Мексиканської декларації незалежності вищих органів фінансового контролю, а також практику ЄС. **Закон:**

- визначає організацію, повноваження та порядок діяльності Рахункової палати, закріплює функціональну та організаційну незалежність Рахункової палати, необхідну для виконання покладених на неї обов'язків і завдань;
- закріплює повноваження Рахункової палати щодо здійснення аудиту ефективності та фінансового аудиту, зокрема щодо аудиту надходжень коштів до Державного бюджету та їх використання, а також управління об'єктами державної власності, що мають фінансові наслідки для державного бюджету.

Рахунковою палатою започатковано проект Twinning, який сприятиме якісному підвищенню рівня проведення аудитів через посилення інституційної спроможності Рахункової палати, покращення можливостей здійснення аудитів шляхом розроблення та імплементації сучасних методик проведення аудитів, підвищення кваліфікації кадрового складу Рахункової палати та використання новітніх методів і технологій аудиту, покращення якості звітів за результатами аудитів, а також системи моніторингу виконання рекомендацій Рахункової палати.

Розвиток інституційної спроможності (потенціалу) передбачається реалізувати шляхом таких 3 інноваційних підходів:

- **активне застосування критеріїв вимірювання ефективності роботи аудиторської інституції** (SAI Performance Measurement (SAI PMF) з використанням інструментарію оцінки відповідності практики аудиторської інституції стандартам ISSAI (ISSAI Compliance Assessment Tools) (iCATs) для того, щоб ідентифікувати сильні та слабкі сторони та правильно обрати напрям удосконалення інституційної спроможності (потенціалу);
- **створення стійкого розуміння суспільством того, що гарантії незалежності Рахункової палати є запорукою її стійкого та сталого функціонування.** Така підтримка суспільства буде спиратися на стратегічні плани, пошук спільних інтерактивних можливостей та комунікацій, взаємні зобов'язання керівництва аудиторської інституції, зовнішні стратегії діяльності;
- **комплексний підхід до розвитку інституційної спроможності Рахункової палати,** який має забезпечити підтримку професійного розвитку персоналу, організаційного потенціалу (*адміністративні та управлінські системи і процедури*), а також інституційного потенціалу, тобто спроможність інституції ефективно відслідковувати зміни у навколишньому оточенні (державі та суспільстві) і формувати партнерство, що дасть змогу скористатися відкритими можливостями та пом'якшити ризики, що виникають.

Рахунковою палатою з урахуванням вимог ISSAI 30 щодо дотримання принципів доброчесності, незалежності, об'єктивності, неупередженості, службової конфіденційності, компетентності **ведеться розробка Кодексу етики аудитора.** У цьому зв'язку актуальним є питання належного державного матеріального забезпечення діяльності аудитора, що є гарантією його професійної незалежності.

Законом «Про Рахункову палату» врегульовано тільки основну заробітну плату члена Рахункової палати. На сьогодні опрацьовується питання щодо нормативного визначення розміру додаткової заробітної плати, а також питання оплати праці Секретаря Рахункової палати, який очолює її апарат та призначає, звільняє посадових осіб органу, зокрема аудиторів (*стосується й радника члена Рахункової палати, який за своїм функціональним призначенням не тільки є аудитором, а й за дорученням члена Рахункової палати очолює контрольну групу, створену для здійснення заходів державного зовнішнього фінансового контролю*).

Державний внутрішній фінансовий контроль: реформування системи внутрішнього контролю України, а саме фінансове управління та контроль + внутрішній аудит (стан справ); прогрес і можливі складнощі, пов'язані з впровадженням міжнародних стандартів, структур і методологій

Бюджетний кодекс України є законодавчою базою для запровадження європейської системи державного внутрішнього фінансового контролю і прийняття вторинного законодавства з питань її функціонування.

Зокрема Кодексом визначено поняття внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту, основні засади організації та здійснення фінансового управління і контролю, підзвітності і відповідальності керівників бюджетних установ, внутрішнього аудиту, а

також повноваження Уряду, Мінфіну, органів Держфінінспекції щодо визначення організаційно-методологічних засад внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту, здійснення оцінки та контролю за їх функціонуванням.

Урядом та Мінфіном спільно з Держфінінспекцією з урахуванням рекомендацій експертів Мінфіну королівства Нідерландів, програми SIGMA та проекту Twinning прийнято ряд підзаконних актів, що забезпечують імплементацію положень Кодексу з цих питань, зокрема:

- постановою Уряду (від 28.09.2011 № 1001) затверджено Порядок утворення та функціонування підрозділів внутрішнього аудиту та запроваджено таку діяльність у міністерствах, інших ЦОБВ та облдержадміністраціях;
- наказами Мінфіну затверджено: Стандарти внутрішнього аудиту (від 04.10.2011 № 1247); Кодекс етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту (від 29.09.2011 № 1217); Методичні рекомендації з організації внутрішнього контролю (від 14.09.2012 № 995); Форму звітності про результати діяльності підрозділів внутрішнього аудиту (від 27.03.2014 № 347); Порядок здійснення контролю за станом внутрішнього аудиту (від 31.07.2014 № 794).

У рамках реалізації завдань щодо розвитку державного внутрішнього фінансового контролю забезпечено нормативно-правове врегулювання засад його функціонування, а також запроваджено діяльність з внутрішнього аудиту у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади та обласних державних адміністраціях.

Мінфіном та Держфінінспекцією здійснюється підготовка навчального посібника з внутрішнього аудиту та Програми розвитку і навчання з питань внутрішнього аудиту, а також передумов і перспектив подальшої підготовки та проведення навчання внутрішніх аудиторів.

Статистика

Співробітництво у сфері статистики, включаючи проект Twinning

З 18 листопада 2013 р. у Держстаті України розпочато реалізацію нового проекту Twinning «Сприяння процесам удосконалення Державної служби статистики України з метою покращення її потенціалу та продукції», реалізація якого розрахована на 2 роки (завершується наприкінці 2015 року). Серед основних цілей проекту – посилення інституційної спроможності Держстату для збору, обробки та поширення статистичної продукції відповідно до acquis ЄС через удосконалення виробництва статистики та підготовки персоналу..

Влітку 2015 р. здійснено «Оцінку сектора статистики України та допомоги ЄС, наданої з 2010 року». За результатами оцінки визначено сильні та слабкі сторони поточного стану українського статистичного сектора, окреслено основні напрями, за якими має бути надано підтримку після завершення останнього (поточного) проекту Twinning, та надано певні рекомендації для вирішення цих питань.

Держстат на постійній основі надає статистичну інформацію на запити міжнародних організацій, міжнародних союзів та спілок, які зацікавлені в отриманні

офіційної статистичної інформації від України. Здійснюється активна співпраця зі Статистичною комісією ООН та Статвідділом ЄЕК ООН, зокрема, у напрямку залучення до діяльності Конференції європейських статистиків (КЄС).

Держстат залучений до участі у діяльності Робочої групи з питань статистики Енергетичного Співтовариства та впродовж 2014 року брав участь у заходах щодо виконання зобов'язань у рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, які проводились Секретаріатом Енергетичного Співтовариства.

Поточна діяльність Держкомстату

Наразі робота триває за такими пріоритетними напрямками:

- **впровадження Інтегрованої системи обробки статистичних даних (ІСОСД)**, що має забезпечити створення в органах державної статистики єдиного середовища підготовки і проведення статистичних спостережень, завдяки якому державна система статистики отримує сучасний інструментарій для введення, оброблення, накопичення і представлення інформації;
- **розвиток системи електронної звітності**, зокрема підтримка автоматизованої системи збирання електронної звітності (*запроваджена у 2010 р.*), яка функціонує нестабільно під час пікових навантажень через стрімке зростання кількості респондентів, які звітують в електронному вигляді;
- **створення Єдиного веб-порталу органів державної статистики**, що обумовлено великими обсягами державної статистичної інформації, накопиченої в органах державної статистики, та великою кількістю запитів користувачів до цієї інформації, які повинні бути оброблені за мінімальний час із наданням даних максимальної повноти. Існує потреба у пришвидшенні розгляду ЄК питання закупівлі обладнання та програмного забезпечення за проектом «Веб-портал статистичної інформації» у рамках EuropeAid.
- **створення системи дистанційного навчання в органах державної статистики**, що має на меті отримання Держстатом дієвого освітньо-технологічного комплексу для забезпечення навчання персоналу за допомогою дистанційної форми та шляхом самоосвіти, який включатиме відповідну матеріальну базу, нові методики викладання, сучасні навчальні засоби та технології і буде спроможний задовольняти наявні потреби у навчанні персоналу органів державної статистики.

За цими напрямками у Держстату існує потреба в отриманні допомоги від ЄС у рамках різних інструментів (EuropeAid, Twinning, TAIEХ тощо).

Розвиток статистики за галузями:

- **Скорочення звітного навантаження на респондентів.** Звітне навантаження на респондентів у 2015 р. порівняно з 2014 р. знизилося на 13,4% за рахунок зменшення кількості респондентів, які беруть участь у державних статистичних спостереженнях, зміни періодичності надання форм та зменшення витрат часу на заповнення одного формуляра (у 2014 році порівняно з 2013 роком – знизилося на 9,81%);

- **Класифікації та реєстри.** У травні 2015 року в рамках проекту Twinning за програмою двостороннього співробітництва між INSEE та ДССУ фахівці Держстату були ознайомлені із загальними підставами та підходами до розроблення нової версії CPA 2.1;
- **Застосування в статистичній практиці сучасних математичних методів.** За сприяння ЄК та в рамках Twinning розпочато підготовку уніфікованої методологічної документації щодо застосування вибіркового методу для державних статистичних спостережень, що складають статистику підприємств;
- **Національні рахунки та макроекономічна статистика.** Здійснено перехід до складання показників системи національних рахунків відповідно до вимог оновлених міжнародних стандартів Системи національних рахунків 2008 року (СНР-2008), Європейської системи національних та регіональних рахунків 2010 року (ЕСА-2010) і Класифікації видів економічної діяльності 2010 року (КВЕД-2010/NACE Rev.2);
- **Статистика промисловості.** Ведеться підготовка методологічного забезпечення розрахунку індексу внутрішнього та зовнішнього обороту продукції промисловості та продовжуються експериментальні розрахунки сезонно скоригованого індексу промислової продукції;
- **Статистика інвестицій.** У рамках Twinning продовжується робота по розробці методологічно-методичного забезпечення для проведення спостереження капітальних інвестицій на вибірку основу в частині малих підприємств;
- **Структурна статистика підприємств.** З метою підвищення якості інформації зі структурної статистики підприємств на даних за 2014 рік здійснено апробацію проекту Методичних рекомендацій щодо взаємопов'язаних показників структурної статистики, які ґрунтуються на документі Євростату "The SBS validation process". З урахуванням консультаційної допомоги Twinning зазначені Методичні рекомендації будуть уточнені та затверджені;
- **Статистика ділової активності підприємств.** У 2015 р. запроваджено розрахунки індикаторів ділової впевненості у промисловості, будівництві, роздрібній торгівлі, сфері послуг та сфері фінансових послуг (*публікація вказаних індикаторів вперше була здійснена за I квартал 2015 р.*). Відповідно до вимог ЄС розроблено та затверджено Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження "Стан ділової активності підприємств" (*наказ Держстату від 06.07.2015 № 155*);
- **Статистика послуг.** У січні 2015 р. затверджено Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах. I кварталі 2015 р. отримано звіти чергового раунду статспостереження інноваційної діяльності в економіці України за міжнародною методологією CIS за період 2012-2014 рр. Впродовж I півріччя 2015 р. проведено статистичне спостереження щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій та електронної торгівлі на підприємствах за європейською методологією (методологія, рекомендована Євростатом) – відповідне обстеження переведено на щорічну основу;

- **Статистика сільського господарства.** Розроблено Номенклатуру продукції сільського господарства, яка забезпечує співставність із категоріями Статистичної класифікації продукції (СКП–2011) і є аналогом Класифікації продукції за видами економічної діяльності ЄС (Statistical Classification of Products according to their Activities of the European Community – CPA2008). Розпочато створення методологічних і практичних основ для запровадження у національну статистичну практику типологізації сільськогосподарських підприємств;
- **Статистика навколишнього середовища.** Удосконалено структуру щорічної форми звітності респондентів, яка передбачає відокремлення обліку відходів за місцем їх виробництва та поводження з ними (збирання, утилізації, видалення). Операції утилізації та видалення відходів адаптовано відповідно до додатків 1 та 2 Директиви про відходи від 19 листопада 2008 р. № 2008/98/ЄС. Перелік відходів за матеріалами гармонізовано з останньою версією статистичної класифікації відходів (EWC-Stat/Version 4). Удосконалено державне статистичне спостереження щодо експлуатації лісів з метою використання даних при підготовці національного кадастру антропогенних викидів та адсорбції парникових газів відповідно до міжнародних зобов'язань;
- **Статистика цін.** Здійснено заходи для запровадження розрахунків індексів цін виробників на промислові послуги та продукцію, призначену для реалізації на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- **Статистика населення.** Впроваджено у практику Методику проведення розрахунків (оцінок) чисельності населення, яка регламентує основні підходи, методи та джерела інформації, що застосовуються при проведенні річних і щомісячних розрахунків (оцінок) чисельності населення, щорічних розрахунків (оцінок) складу постійного населення за статтю та віком. Здійснено перерахунки динамічного ряду показників таблиць смертності та середньої очікуваної тривалості життя, а також показників народжуваності та режиму відтворення населення у 1989-2001 роках за кожний рік окремо в цілому по Україні та в розрізі регіонів відповідно до Методики побудови таблиць смертності та середньої очікуваної тривалості життя і Методики побудови загальних таблиць народжуваності;
- **Статистика праці.** З 2014 р. обстеження робочої сили проводиться за оновленою програмою, яка включає питання щодо неформальної зайнятості населення та враховує останні рекомендації МОП та ЄС;
- **Обстеження домогосподарств.** Розроблено Методику розрахунку показників доходів та ресурсів домогосподарств та визначено напрями вдосконалення індикаторів матеріальної депривації (позбавлення) населення на основі рекомендацій міжнародних експертів та окремих положень регламентів щодо системи показників обстеження доходів і умов життя населення, що проводяться в країнах Європейського Союзу (EU-SILC). Відповідно до EU-SILC розроблено проекти нових запитальників з питань доходів і умов життя домогосподарств. З метою гармонізації програми обстеження умов життя домогосподарств з вимогами європейської статистики розширено перелік

показників для дослідження питань можливостей доступу домогосподарств до окремих товарів та послуг;

- **Статистика внутрішньої торгівлі.** Розроблено Методику формування сукупності звітних одиниць для вибіркового обстеження суб'єктів господарювання (юридичних осіб). Починаючи зі звіту за січень 2015 р. здійснюється апробація нового вибіркового обстеження;
- **Статистика зовнішньої торгівлі.** Запроваджено нову редакцію Методологічних положень зі статистики зовнішньої торгівлі товарами, яка ґрунтується на рекомендаціях Статистичного відділу ООН «Статистика міжнародної торгівлі товарами: концепції та визначення, 2010 рік». Держстат відповідно до домовленостей у рамках Меморандуму про взаєморозуміння щомісячно продовжує надавати Євростату до бази даних Comext інформацію щодо обсягів зовнішньої торгівлі товарами на рівні 8 знаків Гармонізованої системи (HS-2012) в євро. Продовжується обмін даними зі статистики зовнішньої торгівлі з країнами ЄС: Австрією, Болгарією, Латвією, Литвою, Польщею та Чехією;
- **Статистика енергетики.** На виконання домовленостей у рамках Меморандуму між Держстатом та Міжнародним енергетичним агентством (МЕА) щодо обміну статистичною інформацією Держстат щорічно надає інформацію стосовно виробництва, залишків та використання палива й енергії у форматі 5-ти міжнародних запитальників МЕА. Починаючи з енергетичного балансу за 2010 рік, Держстат щорічно формує енергетичні баланси України за методологією МЕА та поступово здійснює ретроспективний перегляд даних енергетичних балансів за 2009-1990 роки, сформованих МЕА. З 2012 року Держстат у рамках проекту «Спільної ініціативи щодо даних організацій JODI» щомісячно надає інформацію до запитальників «JODI Oil» і «JODI GAS»;
- **Інформаційні технології.** У 2015 р. розпочато наповнення бази метаданих описами першої черги державних статистичних спостережень з метою їх переведення на опрацювання в Інтегровану систему статистичної інформації;
- **Управління персоналом.** Розроблено та затверджено Програму розвитку системи підвищення рівня професійної компетентності працівників органів державної статистики на період до 2017 року.

Плани стосовно реформування національної статистичної системи – стан справ

Розроблено заходи щодо реорганізації територіальних органів Держстату, реалізація яких спрямована на забезпечення оптимізації структури головних управлінь статистики, розподіл повноважень їх структурних підрозділів за процесами статистичного виробництва (збирання, обробка, аналіз та поширення) а також реорганізацію відокремлених структурних підрозділів районного (міського) рівня шляхом їх ліквідації/поєднання та скорочення кількості працівників.

Держстат постійно здійснює заходи щодо оптимізації кількості форм державних статистичних спостережень для забезпечення зменшення звітного навантаження на респондентів. Щороку у ході проведення інвентаризації державних статистичних спостережень здійснюється перегляд форм державних

статистичних спостережень, враховуються пропозиції територіальних органів державної статистики та зауваження і пропозиції респондентів і користувачів, отриманих за результатами анкетних опитувань, здійснюється аналіз наявних джерел адміністративних даних та вивчаються пропозиції зацікавлених державних органів. **Як результат такої роботи, при формуванні плану державних статистичних спостережень на 2016 рік скасовано 15 форм державних статистичних спостережень; крім того, 23 форми передбачено передати до адміністративної звітності.**

Впровадження загальної системи управління якістю в усі процеси виробництва та поширення статистичної продукції

Розроблено Класифікатор процесів та елементів процесів статистичного виробництва на базі Загальної моделі статистичних бізнес-процесів (версія 4.0 – квітень 2009), підготовленої Секретаріатом ЄЕК ООН (GSBPM), як основи для формування технологічного плану державних статистичних спостережень за процесною схемою.

Розроблено і затверджено *Рекомендації щодо підготовки та погодження стандартного звіту з якості державного статистичного спостереження*, які визначають єдині підходи до складання та погодження стандартного звіту з якості державного статистичного спостереження та створюють уніфіковану методологічну базу щодо оцінювання якості статистичних даних та процесів державних статистичних спостережень. На основі Рекомендацій відповідно до розробленого Плану-графіка протягом листопада 2014 - серпня 2015 року підготовлено стандартні звіти з якості 9 державних статистичних спостережень.

Підготовка до / прогрес виконання положень розділу “Статистика” Угоди про асоціацію

Розроблено 25 планів імплементації окремих актів законодавства ЄС у сфері статистики, які схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 червня 2015 року № 564-р. Норми права ЄС охоплюють як загальноекономічні статистичні спостереження, так і спостереження у сільському господарстві, енергетиці, соціальній сфері та освіті. Звітування за планами імплементації актів законодавства ЄС відбувається на щоквартальній основі.

Перегляд Закону про державну статистику

Розроблено проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України, що регулюють державну статистичну діяльність», основним завданням якого є подальша гармонізація державної статистики зі статистичною системою ЄС, створення умов для провадження діяльності органів національної системи державної статистики згідно із загальноприйнятими принципами світової та європейської статистичної практики, зокрема принципом професійної незалежності.

Проектом Закону пропонується внести відповідні зміни до законів «Про державну статистику», «Про Всеукраїнський перепис населення» та «Про сільськогосподарський перепис».

Відповідно до положень Модельного Закону про статистику ЄС, в основу якого покладено принципи офіційної статистики, **проект Закону передбачає створення**

Національної ради з питань статистики, створення якої передбачено Порядком денним асоціації Україна – ЄС. Проект Закону включає також положення щодо особливостей призначення керівників та заступників керівників територіальних органів Державної служби статистики України.

Наразі проект Закону доопрацьовується спільно з Мінекономрозвитку для його розгляду Урядом найближчим часом.

Боротьба з шахрайством

Подальші кроки щодо виконання положень щодо боротьби з шахрайством (Додаток XLIII)

Кримінальна відповідальність за шахрайство з фінансовими ресурсами передбачена статтею 222 Кримінального кодексу України, покарання за яке встановлено у вигляді штрафу від 3 000 до 10 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Відповідно до статті 216 (підслідність) Кримінального процесуального кодексу України викриття та розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 222 КПК України віднесено до компетенції органів внутрішніх справ.

Протягом 2015 р. органами внутрішніх справ викрито 104 кримінальних правопорушень пов'язаних із фінансовими шахрайствами. Повідомлено про підозру 69 особам, 55 проваджень направлено на розгляд суду.

За інформацією Державної судової адміністрації України у 2015 р. за скоєння фінансових шахрайств засуджено 24 особи, з яких 15 оштрафовано, 8 осіб позбавлено права обіймати певні посади, або займатися певною діяльністю та відносно 6 осіб кримінальні провадження закриті.

Найбільш кількісним видом кримінальних правопорушень залишається шахрайство учинене з використанням мережі Інтернет, зокрема учинених із використанням інтернет-аукціонів чи спеціально розроблених шахраями інтернет-магазинів.

Більшість фактів шахрайства вчиняється із використанням провідних національних інтернет-аукціонів, решта за допомогою груп у соціальних мережах.

Протягом 2015 року зафіксовано **13 803 звернень** з приводу вчинення шахрайства через всевітню інформаційну систему загального доступу Інтернет. **По 11 019 фактам**, що складає **79,8 %** розпочато кримінальні провадження, решту (2784) зареєстровано в Єдиному обліку із подальшим списанням до справи, або приєднано до інших проваджень.

Заходи, яких вживає МВС України з метою протидії шахрайству:

- щорічне **проведення операції “Трікстер”**, що дає можливість активізувати роботу усіх територіальних підрозділів системи МВС та збільшити середньомісячну кількість розкритих фактів.

показник	до операції	у ході операції
кількість кримінальних правопорушень, за якими особам повідомлено про підозру, за 1 місяць	113	267
кількість осіб, яким повідомлено про підозру, за 1 місяць	25	51

- **налагоджений обмін інформацією із представниками суб'єктів ринку електронної комерції, сфери телекомунікацій та банківського сектору:**
 - обмін технічними даними із представниками Інтернет-аукціонів;
 - взаємодія банками;
 - робота з мобільними операторами та провайдерами.
- **міжнародна співпраця із правоохоронними органами інших країн:**
 - функціонування Національного контактного пункту;
 - співпраця із зв'язковими офіцерами (у тому числі з США та ЄС).

Мін'юстом спільно з іншими органами державної влади опрацьовується питання створення спільного органу між Україною та ЄС з фінансових розслідувань та протидії шахрайству. Наразі Українська Сторона очікує отримання Єврокомісією мандату для проведення переговорів щодо укладення двосторонньої угоди між Україною та ЄС, яка врегулює усі аспекти функціонування такого органу.